

Кои се предизвиците на Ромите повратници во Македонија?

Опсег на прашањето

Добар показател за сериозноста и за опфатот на ова прашање е бројот на лица - македонски граѓани кои првпат побарале азил во некоја од земјите - членки на ЕУ, кој, според Еуростат во второто тримесечје од 2017 година изнесувал 1.130. Македонија е рангирана на 30. место на листата на земји чии државјани бараат азил во земјите - членки на ЕУ. Од вкупниот број македонски државјани кои бараат азил во ЕУ, големо мнозинство се Роми, што барем двапати го потврдува и самата Европската комисија.

Одговорот на македонските власти

Како одговор на овој проблем, уште во 2010 година македонската Влада донесе национална Програма за помош и поддршка при реинтеграција на повратници во Република Македонија согласно реадмисионите договори. Карактеристично за оваа програма е дека не е определена временската рамка во којашто се очекува таа да биде спроведена. За жал, во пракса, освен одредени почетни чекори во првите две години - 2010 и 2011 година, програмата речиси воопшто не се спроведува.

Последици

Неспроведувањето на Програмата за помош и поддршка при реинтеграција на повратници во Република Македонија согласно реадмисионите договори укажува на отсуство на координативни механизми помеѓу надлежните државни институции (и други релевантни чинители) во поглед на реинтеграцијата на повратниците. Ваквата состојба ја отежнува реинтеграцијата на Ромите - повратници и се чини дека поттикнува појава на повеќекратно заминување во странство, било како повеќекратни баратели на азил, било како економски мигранти.

Предизвици

Социјална заштита

Социјалната заштита на Ромите - повратници, главно, се остварува преку парични трансфери, а во помала мера во форма на услуги и поддршка на нивно зајакнување и за поттикнување на нивната психо-социјална добросостојба. Фактот, пак, дека паричните трансфери се со ниски износи, значи дека тие не нудат добра основа за целосно и активно вклучување на повратниците во заедницата и во општеството во целина.

Здравство

Ромите - повратници кои почнале одреден здравствен третман во странство, кој треба да продолжи по враќањето, се соочуваат со тешкотии да обезбедат брзо и лесно продолжување на третманот во Македонија. Освен прашањето на здравственото осигурување, со кое се соочуваат дел од повратниците, тука се надоврзува и барањето лицата да достават официјален (судски) превод на документацијата поврзана со нивната здравствена состојба, а која им била издадена во странската земја. Без судски превод, повратниците се упатени одново да направат испитувања во македонските здравствени установи. Двете опции се поврзани со високи трошоци и бараат време.

Образование

Значајна тешкотија за продолжување на образованието на децата - повратници е прашањето за нострификација и за верификација на документи за завршено образование во странство. Исто така, Ромите - повратници вклучени во истражувањето не беа запознаени со можностите за образование за возрасни и за неформално образование.

Вработување

Исклучително мал број од Ромите - повратници вклучени во истражувањето како повратници или интервјуирани лица, информираа дека се вработени. Речиси сите се вратиле на работните места што ги имале пред заминувањето. Огромно мнозинство од Ромите - повратници опфатени со истражувањето се занимаваат со неформални дејности како: собирање отпад, повремена физичка работа, чистење во индивидуални домови, градежни и занаетчиски работи, препродажба и ситна трговија, такси-услуги, сезонски земјоделски работи и сл.

Домување

Голем дел од Ромите повратници се вратиле во истите супстандардни услови во кои живееле и пред да заминат и повторно се соочуваат со тешкотии да обезбедат достоинствени услови за живеење за себе и за своите семејства. Всушност, желбата за обезбедување „покрив над глава“ е силна и доволна причина одреден број Роми да ја напуштат државата и да побараат азил во некоја земја - членка на ЕУ.

Препораки

1. Интензивирање на мерките и активностите за инклузија на Ромите воопшто во македонското општество.
2. Ревидирање на потребата од постоење на Програмата за помош и поддршка на повратници во Република Македонија согласно реадмисионите договори со нејзините сегашни одредби.
3. Воспоставување меѓуресорско тело или механизам за координација и за размена на податоци и на информации поврзани со повратниците, со фокус на Ромите - повратници.
4. Да се интензивираат напорите за упис во матичната евиденција и за обезбедување лични документи на сите лица во државата кои сè уште не ги регулирале овие прашања, вклучувајќи ги Ромите и повратниците.
5. Да се интензивираат напорите за информирање на повратниците за нивните права и обврски како граѓани на Република Македонија, непосредно по нивното доаѓање во земјата.
6. Обезбедување можност за краткорочно сместување на повратниците непосредно по нивното враќање во Македонија, за оние лица кои немаат обезбедено живеалиште во земјава.
7. Да се зајакнат капацитетите и ресурсите на ромските информативни центри и на ромските здравствени медијатори за обезбедување информирање и ефективна параправна помош на Ромите - повратници (и на Ромите воопшто) во остварувањето 50 на нивните човекови и граѓански права, во соработка со надлежните институции.
8. Да се олесни и да се промовира пристапот на Ромите до бесплатна правна помош.
9. Да се обезбеди финансиска поддршка од јавниот буџет за организациите кои работат на обезбедување бесплатна правна и параправна помош и поддршка на Ромите и на повратниците.
10. Да се промовираат можностите и значењето на улогата на локалната самоуправа во обезбедувањето одржлива реинтеграција на Ромите - повратници. Државата би можела да издвои наменски фонд за кој локалните самоуправи би аплицирале со идеи за унапредување на реинтеграцијата на повратниците.

